

**NAGOYA – KUALA LUMPUR
SUPPLEMENTARY PROTOCOL
ON LIABILITY AND REDRESS
TO THE CARTAGENA PROTOCOL
ON BIOSAFETY**

**NAGOYA – KUALA LUMPUR
SUPPLEMENTARY PROTOCOL
ON LIABILITY AND REDRESS
TO THE CARTAGENA PROTOCOL
ON BIOSAFETY**

**SECRETARIAT OF THE CONVENTION
ON BIOLOGICAL DIVERSITY
MONTREAL**

United Nations

Secretariat of the Convention on Biological Diversity
United Nations Environment Programme
413 St. Jacques Street West, Suite 800
Montreal, Quebec, Canada H2Y 1N9
Phone: +1 (514) 288 2220
Fax: +1 (514) 288 6588
E-mail: secretariat@cbd.int
Website: www.cbd.int and bch.cbd.int/protocol

© 2011 by the Secretariat of the Convention on Biological Diversity
All rights reserved. Published 2011
Printed in Canada
ISBN: 92-9225-324-7

This publication may be reproduced for educational or non-profit purposes without special permission from the copyright holders, provided acknowledgement of the source is made. The Secretariat of the Convention would appreciate receiving a copy of the publications that use this document as a source.

Local catalogue record:

Nagoya - Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress to the Cartagena Protocol on Biosafety / Secretariat of the Convention on Biological Diversity.

Summary: "This booklet contains the Nagoya - Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress to the Cartagena Protocol on Biosafety." — Provided by publisher.

ISBN 92-9225-324-7

1. Biodiversity – Law and legislation 2. Environmental law, International 3. Biodiversity—International cooperation 4. Biotechnology

I. Convention on Biological Diversity (1992). Protocols, etc., 2010 Oct 15. II. Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity serving as the meeting of the Parties to the Cartagena Protocol on Biosafety (2010 : Nagoya, Japan). III. United Nations.

For further information please contact the Secretariat of the Convention on Biological Diversity

Introduction

The Cartagena Protocol on Biosafety was adopted on 29 January 2000 as a supplementary agreement to the Convention on Biological Diversity. It entered into force on 11 September 2003. The Protocol is a multilateral environmental agreement that is intended to contribute to the safe transfer, handling, and use of living modified organisms that may have adverse effects on biological diversity, taking also into account risks to human health, and with specific focus on transboundary movements.

The issue of elaborating rules on liability and redress for damage resulting from living modified organisms was under consideration internationally both before and after the adoption of the Protocol on Biosafety. Article 27 of the Protocol set the stage for the establishment of a formal process towards completion of the consideration of the issue within a defined timeframe. Article 27 required the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity serving as the meeting of the Parties to the Biosafety Protocol to adopt, at its first meeting, a process with respect to the appropriate elaboration of international rules and procedures in the field of liability and redress for damage resulting from transboundary movements of living modified organisms.

Accordingly, the first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Cartagena Protocol on Biosafety which was held in Kuala Lumpur, from 23 to 27 February 2004 established an Ad Hoc Open-ended Working Group of Legal and Technical Experts on Liability and Redress in the Context of the Cartagena Protocol on Biosafety to analyse issues, elaborate options, and propose international rules and procedures on the subject.

After several years of negotiations, an international agreement, known as the Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress to the Cartagena Protocol on Biosafety, was finalized and adopted in Nagoya, Japan, on 15 October 2010 at the fifth meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol.

The Supplementary Protocol adopts an administrative approach to addressing response measures in the event of damage or sufficient likelihood of damage to the conservation and sustainable use of biological diversity resulting from living modified organisms that find their origin in transboundary movements.

Like its parent treaty, the Cartagena Protocol on Biosafety, the adoption of the Nagoya – Kuala Lumpur Supplementary Protocol is seen as playing a function of preventing damage on the one hand and as a further confidence-building measure on the other, in the development and application of modern biotechnology. It advances the enabling environment for deriving maximum benefit from the potential of living modified organisms by providing rules for redress or response measures in the event something goes wrong and biodiversity suffers or is likely to suffer damage.

NAGOYA – KUALA LUMPUR SUPPLEMENTARY PROTOCOL ON LIABILITY AND REDRESS TO THE CARTAGENA PROTOCOL ON BIOSAFETY

The Parties to this Supplementary Protocol,

Being Parties to the Cartagena Protocol on Biosafety to the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as “the Protocol”,

Taking into account Principle 13 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Reaffirming the precautionary approach contained in Principle 15 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Recognizing the need to provide for appropriate response measures where there is damage or sufficient likelihood of damage, consistent with the Protocol,

Recalling Article 27 of the Protocol,

Have agreed as follows:

Article

1

OBJECTIVE

The objective of this Supplementary Protocol is to contribute to the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, by providing international rules and procedures in the field of liability and redress relating to living modified organisms.

Article

2

USE OF TERMS

1. The terms used in Article 2 of the Convention on Biological Diversity, hereinafter referred to as “the Convention”, and Article 3 of the Protocol shall apply to this Supplementary Protocol.

2. In addition, for the purposes of this Supplementary Protocol:

(a) “Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol” means the Conference of the Parties to the Convention serving as the meeting of the Parties to the Protocol;

(b) “Damage” means an adverse effect on the conservation and sustainable use of biological diversity, taking also into account risks to human health, that:

- (i) Is measurable or otherwise observable taking into account, wherever available, scientifically-established baselines recognized by a competent authority that takes into account any other human induced variation and natural variation; and
 - (ii) Is significant as set out in paragraph 3 below;
 - (c) “Operator” means any person in direct or indirect control of the living modified organism which could, as appropriate and as determined by domestic law, include, *inter alia*, the permit holder, person who placed the living modified organism on the market, developer, producer, notifier, exporter, importer, carrier or supplier;
 - (d) “Response measures” means reasonable actions to:
 - (i) Prevent, minimize, contain, mitigate, or otherwise avoid damage, as appropriate;
 - (ii) Restore biological diversity through actions to be undertaken in the following order of preference:
 - a. Restoration of biological diversity to the condition that existed before the damage occurred, or its nearest equivalent; and where the competent authority determines this is not possible;
 - b. Restoration by, *inter alia*, replacing the loss of biological diversity with other components of biological diversity for the same, or for another type of use either at the same or, as appropriate, at an alternative location.
3. A “significant” adverse effect is to be determined on the basis of factors, such as:
- (a) The long-term or permanent change, to be understood as change that will not be redressed through natural recovery within a reasonable period of time;
 - (b) The extent of the qualitative or quantitative changes that adversely affect the components of biological diversity;
 - (c) The reduction of the ability of components of biological diversity to provide goods and services;
 - (d) The extent of any adverse effects on human health in the context of the Protocol.

Article

3

SCOPE

1. This Supplementary Protocol applies to damage resulting from living modified organisms which find their origin in a transboundary movement. The living modified organisms referred to are those:
- (a) Intended for direct use as food or feed, or for processing;

- (b) Destined for contained use;
 - (c) Intended for intentional introduction into the environment.
2. With respect to intentional transboundary movements, this Supplementary Protocol applies to damage resulting from any authorized use of the living modified organisms referred to in paragraph 1 above.
3. This Supplementary Protocol also applies to damage resulting from unintentional transboundary movements as referred to in Article 17 of the Protocol as well as damage resulting from illegal transboundary movements as referred to in Article 25 of the Protocol.
4. This Supplementary Protocol applies to damage resulting from a transboundary movement of living modified organisms that started after the entry into force of this Supplementary Protocol for the Party into whose jurisdiction the transboundary movement was made.
5. This Supplementary Protocol applies to damage that occurred in areas within the limits of the national jurisdiction of Parties.
6. Parties may use criteria set out in their domestic law to address damage that occurs within the limits of their national jurisdiction.
7. Domestic law implementing this Supplementary Protocol shall also apply to damage resulting from transboundary movements of living modified organisms from non-Parties.

Article

4

CAUSATION

A causal link shall be established between the damage and the living modified organism in question in accordance with domestic law.

Article

5

RESPONSE MEASURES

1. Parties shall require the appropriate operator or operators, in the event of damage, subject to any requirements of the competent authority, to:
- (a) Immediately inform the competent authority;
 - (b) Evaluate the damage; and
 - (c) Take appropriate response measures.

2. The competent authority shall:
 - (a) Identify the operator which has caused the damage;
 - (b) Evaluate the damage; and
 - (c) Determine which response measures should be taken by the operator.
3. Where relevant information, including available scientific information or information available in the Biosafety Clearing-House, indicates that there is a sufficient likelihood that damage will result if timely response measures are not taken, the operator shall be required to take appropriate response measures so as to avoid such damage.
4. The competent authority may implement appropriate response measures, including, in particular, when the operator has failed to do so.
5. The competent authority has the right to recover from the operator the costs and expenses of, and incidental to, the evaluation of the damage and the implementation of any such appropriate response measures. Parties may provide, in their domestic law, for other situations in which the operator may not be required to bear the costs and expenses.
6. Decisions of the competent authority requiring the operator to take response measures should be reasoned. Such decisions should be notified to the operator. Domestic law shall provide for remedies, including the opportunity for administrative or judicial review of such decisions. The competent authority shall, in accordance with domestic law, also inform the operator of the available remedies. Recourse to such remedies shall not impede the competent authority from taking response measures in appropriate circumstances, unless otherwise provided by domestic law.
7. In implementing this Article and with a view to defining the specific response measures to be required or taken by the competent authority, Parties may, as appropriate, assess whether response measures are already addressed by their domestic law on civil liability.
8. Response measures shall be implemented in accordance with domestic law.

Article

6

EXEMPTIONS

1. Parties may provide, in their domestic law, for the following exemptions:
 - (a) Act of God or *force majeure*; and
 - (b) Act of war or civil unrest.
2. Parties may provide, in their domestic law, for any other exemptions or mitigations as they may deem fit.

Article

7

TIME LIMITS

Parties may provide, in their domestic law, for:

- (a) Relative and/or absolute time limits including for actions related to response measures; and
- (b) The commencement of the period to which a time limit applies.

Article

8

FINANCIAL LIMITS

Parties may provide, in their domestic law, for financial limits for the recovery of costs and expenses related to response measures.

Article

9

RIGHT OF RECOURSE

This Supplementary Protocol shall not limit or restrict any right of recourse or indemnity that an operator may have against any other person.

Article

10

FINANCIAL SECURITY

1. Parties retain the right to provide, in their domestic law, for financial security.
2. Parties shall exercise the right referred to in paragraph 1 above in a manner consistent with their rights and obligations under international law, taking into account the final three preambular paragraphs of the Protocol.
3. The first meeting of the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol after the entry into force of the Supplementary Protocol shall request the Secretariat to undertake a comprehensive study which shall address, *inter alia*:
 - (a) The modalities of financial security mechanisms;
 - (b) An assessment of the environmental, economic and social impacts of such mechanisms, in particular on developing countries; and
 - (c) An identification of the appropriate entities to provide financial security.

Article

11

**RESPONSIBILITY OF STATES FOR INTERNATIONALLY
WRONGFUL ACTS**

This Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of States under the rules of general international law with respect to the responsibility of States for internationally wrongful acts.

Article

12

IMPLEMENTATION AND RELATION TO CIVIL LIABILITY

1. Parties shall provide, in their domestic law, for rules and procedures that address damage. To implement this obligation, Parties shall provide for response measures in accordance with this Supplementary Protocol and may, as appropriate:

(a) Apply their existing domestic law, including, where applicable, general rules and procedures on civil liability;

(b) Apply or develop civil liability rules and procedures specifically for this purpose; or

(c) Apply or develop a combination of both.

2. Parties shall, with the aim of providing adequate rules and procedures in their domestic law on civil liability for material or personal damage associated with the damage as defined in Article 2, paragraph 2 (b):

(a) Continue to apply their existing general law on civil liability;

(b) Develop and apply or continue to apply civil liability law specifically for that purpose; or

(c) Develop and apply or continue to apply a combination of both.

3. When developing civil liability law as referred to in subparagraphs (b) or (c) of paragraphs 1 or 2 above, Parties shall, as appropriate, address, *inter alia*, the following elements:

(a) Damage;

(b) Standard of liability, including strict or fault-based liability;

(c) Channelling of liability, where appropriate;

(d) Right to bring claims.

Article

13

ASSESSMENT AND REVIEW

The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall undertake a review of the effectiveness of this Supplementary Protocol five years after its entry into force and every five years thereafter, provided information requiring such a review has been made available by Parties. The review shall be undertaken in the context of the assessment and review of the Protocol as specified in Article 35 of the Protocol, unless otherwise decided by the Parties to this Supplementary Protocol. The first review shall include a review of the effectiveness of Articles 10 and 12.

Article

14

**CONFERENCE OF THE PARTIES SERVING AS THE MEETING OF
THE PARTIES TO THE PROTOCOL**

1. Subject to paragraph 2 of Article 32 of the Convention, the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall serve as the meeting of the Parties to this Supplementary Protocol.
2. The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Protocol shall keep under regular review the implementation of this Supplementary Protocol and shall make, within its mandate, the decisions necessary to promote its effective implementation. It shall perform the functions assigned to it by this Supplementary Protocol and, *mutatis mutandis*, the functions assigned to it by paragraphs 4 (a) and (f) of Article 29 of the Protocol.

Article

15

SECRETARIAT

The Secretariat established by Article 24 of the Convention shall serve as the secretariat to this Supplementary Protocol.

Article

16

RELATIONSHIP WITH THE CONVENTION AND THE PROTOCOL

1. This Supplementary Protocol shall supplement the Protocol and shall neither modify nor amend the Protocol.
2. This Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of the Parties to this Supplementary Protocol under the Convention and the Protocol.
3. Except as otherwise provided in this Supplementary Protocol, the provisions of the Convention and the Protocol shall apply, *mutatis mutandis*, to this Supplementary Protocol.
4. Without prejudice to paragraph 3 above, this Supplementary Protocol shall not affect the rights and obligations of a Party under international law.

Article

17

SIGNATURE

This Supplementary Protocol shall be open for signature by Parties to the Protocol at the United Nations Headquarters in New York from 7 March 2011 to 6 March 2012.

Article

18

ENTRY INTO FORCE

1. This Supplementary Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the fortieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession by States or regional economic integration organizations that are Parties to the Protocol.
2. This Supplementary Protocol shall enter into force for a State or regional economic integration organization that ratifies, accepts or approves it or accedes thereto after the deposit of the fortieth instrument as referred to in paragraph 1 above, on the ninetieth day after the date on which that State or regional economic integration organization deposits its instrument of ratification, acceptance, approval, or accession, or on the date on which the Protocol enters into force for that State or regional economic integration organization, whichever shall be the later.
3. For the purposes of paragraphs 1 and 2 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by member States of such organization.

Article

19

RESERVATIONS

No reservations may be made to this Supplementary Protocol.

Article

20

WITHDRAWAL

1. At any time after two years from the date on which this Supplementary Protocol has entered into force for a Party, that Party may withdraw from this Supplementary Protocol by giving written notification to the Depositary.
2. Any such withdrawal shall take place upon expiry of one year after the date of its receipt by the Depositary, or on such later date as may be specified in the notification of the withdrawal.
3. Any Party which withdraws from the Protocol in accordance with Article 39 of the Protocol shall be considered as also having withdrawn from this Supplementary Protocol.

Article

21

AUTHENTIC TEXTS

The original of this Supplementary Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized to that effect, have signed this Supplementary Protocol.

DONE at Nagoya on this fifteenth day of October two thousand and ten.

International Paper has SFI (Sustainable Forestry Initiative) Chain of Custody Certification at all mills. This ensures that the paper is made using sustainable, environmentally sensitive practices, so air and water stay clean, biodiversity is ensured, and forests last forever. This paper has 10% post consumer waste.

Printed at Seville Printing

February 2011

ISBN: 92-9225-324-7

**CARTAGENA BİYOGÜVENLİK
PROTOKOLÜNE EK
SORUMLULUK VE TELAFİ
HAKKINDA NAGOYA-KUALA
LUMPUR PROTOKOLÜ**

**CARTAGENA BİYOGÜVENLİK PROTOKOLÜ'NE EK
SORUMLULUK VE
TELAFİ HAKKINDA NAGOYA-KUALA LUMPUR
PROTOKOLÜ**

**BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK ANLAŞMASI SEKRETERLİĞİ
MONTREAL**

Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler Çevre Programı
Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması Sekreterliği
413 St. Jacques Street West, Suite 800
Montreal, Quebec, Kanada H2Y 1N9
Tel: +1 (514) 288 2220
Faks: +1 (514) 288 6588
E-posta: secretariat@cbd.int
Web site: www.cbd.int ve bch.cbd.int/protocol

© 2011 Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması Sekreterliği
Tüm hakları saklıdır. Basım Tarihi 2011
Basım Yeri Kanada
ISBN: 92-9225-324-7

Kaynak bilgilendirilmesinin yapılması koşuluyla bu yayın telif hakkı sahiplerinden özel izin alınmaksızın eğitim amaçları ve ticari olmayan amaçlar doğrultusunda çoğaltılabilir. Anlaşma Sekreterliği bu belgeyi kaynak olarak kullanan yayınların bir kopyasını almayı memnuniyetle karşılar.

Yerel Katalog Kaydı:

Cartagena Biyogüvenlik Protokolü'ne Ek Sorumluluk ve Telafi Hakkında Nagoya-Kuala Lumpur Protokolü / Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması
Sekreterliği

Özet: Bu kitapçık “Kartagena Biyo-güvenlik Protokolü Yükümlülük ve Düzeltme Hakkındaki Nagoya Kuala Lumpur Ek Protokolünü” içerir.—
Yayıncı tarafından sağlanmıştır..

ISBN 92-9225-324-7

1. **Biy çeşitlilik** – Kanun ve Mevzuat 2. Çevre Kanunu, Uluslararası 3. Biy çeşitlilik— Uluslararası İşbirliği 4. **Biyoteknoloji**

I. Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması (1992). Protokoller, vb., 15 Ekim 2010 . II. Protocol on Biosafety **Cartagena Biyogüvenlik** Protokolü
Taraflarının toplantısı olarak işlev gören Biyolojik Çeşitlilik Anlaşmasının Taraflar Konferansı (2010 : Nagoya, Japonya). III. Birleşmiş
Milletler.

Daha fazla bilgi için Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması Sekreterliği ile irtibata geçin.

Giriş

Kartagena **Biyogüvenlik** Protokolü Biyolojik Çeşitlilik Anlaşmasına ek sözleşme olarak 29 Ocak 2000 tarihinde kabul edilmiştir. 11 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Protokol insan sağlığına olan riskleri dikkate alarak ve sınır ötesi hareketlere özel odaklanarak biyolojik çeşitlilik üzerinde olumsuz etkiye sahip olabilecek genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların güvenli **nakli**, taşınması ve kullanımına katkıda bulunması beklenen çok taraflı çevre sözleşmesidir.

Madde 27 **Biyogüvenlik** Protokolü Taraflarının toplantısı olarak işlev gören Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması Taraflarının Konferansının, ilk toplantısında, genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların sınır ötesi hareketlerinden kaynaklanan hasarın sorumluluk ve telafi alanında uluslararası kuralların ve usullerin uygun bir şekilde detaylandırılmasına ilişkin bir süreci kabul etmesini gerektirmiştir. Genetik yapısı değiştirilmiş organizmalardan doğan hasarın sorumluluk ve telafi kurallarının düzenlenmesi konusu üzerinde Biyogüvenlik Protokolünün kabul edilmesinden önce ve sonra uluslararası olarak düşünülmekteydi. Protokolün 27. Maddesi sorunun tanımlanmış bir zaman aralığında düşünülmesinin tamamlanmasına yönelik resmi bir sürecin oluşturulması için zemin hazırlamıştır.

Buna göre 23-27 Şubat 2004 tarihleri arasında Kuala Lumpur'da düzenlenen Kartagena Biyogüvenlik Protokolü Taraflarının toplantısı olarak işlev gören Taraflar Konferansının ilk toplantısı sorunları incelemek, seçenekleri genişletmek ve konu hakkında uluslararası kurallar ve usuller önermek için Kartagena Biyo-güvenlik Protokolü Bağlamındaki sorumluluk ve telafi üzerine Özel Ucu Açık Yasal ve Teknik Uzmanlar Çalışma Grubunu oluşturmuştur.

Birkaç yıl süren görüşmelerin ardından Nagoya, Japonya'da 15 Ekim 2010 tarihinde Protokol Taraflarının toplantısı olarak işlev gören beşinci Taraflar Konferansında Kartagena Biyogüvenlik Protokolü sorumluluk ve telafi hakkındaki Nagoya-Kuala Lumpur Ek Protokolü olarak bilinen uluslararası bir sözleşme sonlandırılmış ve kabul edilmiştir.

Ek Protokol köklerini sınır aşan taşınımlarda bulan genetik yapısı değiştirilmiş organizmalardan kaynaklanan biyolojik çeşitliliğin korunmasında ve sürdürülebilir kullanımında hasar veya yeterli hasar olasılığı durumunda karşı tedbirlere değinme konusunda idari bir yaklaşımı benimser.

Ana antlaşmasında, Kartagena Biyogüvenlik Protokolü, olduğu gibi Nagoya- Kuala Lumpur Ek Protokol kabulünün modern biyoteknolojinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında bir yandan hasarı önleme işlevi olarak ve diğer yandan da daha fazla güven oluşturma olarak görülmektedir. Bir şeyin yanlış gittiği ve biyoçeşitliliğin zarar gördüğü veya

zarar görmesinin olası olduğu durumlarda düzeltme veya karşı önlemler için kurallar teşkil ederek genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar potansiyelinden azami faydayı sağlamak için elverişli bir ortamı geliştirir.

KARTAGENA BİYOGÜVENLİK PROTOKOLÜNDE YER ALAN SORUMLULUK VE TELAFİ HAKKINDA NAGOYA – KUALA LUMPUR EK PROTOKOLÜ

Bu Ek Protokolün Tarafları,

Biyolojik Çeşitlilik Anlaşması Kartagena Biyogüvenlik Protokolü, bundan sonra “Protokol” olarak anılacaktır, Tarafları olarak,

Rio Çevre ve Kalkınma Bildirisinin 13. İlkesini dikkate alarak,

Rio Çevre ve Kalkınma Bildirisinin 15. İlkesinde belirtilen ihtiyatlı yaklaşımı tekrar teyit ederek, Hasar veya yeterli hasar olasılığı olduğunda Protokol ile tutarlı uygun karşı önlemleri sağlama ihtiyacını kabul ederek, Protokolün 27. Maddesini iptal ederek, Aşağıdaki gibi anlaşmaya varmışlardır:

Madde

1

AMAÇ

İşbu Ek Protokolün amacı genetik yapısı değiştirilmiş organizmalara ilişkin **sorumluluk ve telafi** alanında uluslararası kurallar ve usuller sağlayarak, insan sağlığına olan riskleri dikkate alarak biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına katkıda bulunmaktır.

Madde

2

TERİMLERİN KULLANIMI

1. Biyolojik Çeşitlilik Anlaşmasının, bundan sonra “Anlaşma” olarak anılacaktır, 2. Maddesinde ve Protokolün 3. Maddesinde kullanılan terimler işbu Ek Protokol için de geçerlidir.

2. Ayrıca, işbu Ek Protokolün amaçları doğrultusunda:

(a) “Protokol Taraflarının toplantısı olarak işlev gören Taraflar Konferansı” Protokol Taraflarının toplantısı olarak işlev gören Anlaşma Taraflarının Konferansı anlamına gelir;

(b) “Hasar”:

(i) Ölçülebilir olan ya da başka bir şekilde uygun olduğunda bilimsel temelde oluşturulmuş tabanların herhangi bir diğer insan kaynaklı değişimi ve doğal değişimi dikkate alan yetkili bir merci tarafından kabul edildiğini dikkate alarak gözlemlenebilir olan; ve

(ii) Aşağıdaki fıkra 3te belirtildiği gibi önemli olan;

Biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki ve sürdürülebilir kullanımındaki, ayrıca insan sağlığına olan riskleri dikkate alarak, olumsuz etki anlamına gelir.

(c) “Operatör”, iç hukuka uygun olan ve bunun uyarınca belirlenen, diğerleri arasında izin sahibinin, genetik yapısı değiştirilmiş organizmaları piyasaya süren kişinin, geliştiricinin, üreticinin, bildirim yapan kişinin, ihracatçının, ithalatçının, nakliyecinin ve tedarikçinin dahil olabileceği doğrudan ya da dolaylı olarak genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların kontrolünü elinde bulunduran herhangi bir kişi anlamına gelir;

(d) “Karşıt önlemler” aşağıdakiler için yapılması makul olan eylemlerdir:

(i) Uygun olduğunca hasarı engellemek, en aza indirmek, sınırlandırmak, hafifletmek veya başka bir şekilde hasarı önlemek;

(ii) Aşağıdaki tercih sırasına göre üstlenilecek eylemler aracılığıyla biyolojik çeşitliliği yeniden canlandırmak:

a. Hasarın meydana gelmeden önceki haline veya en yakın eş değeri haline gelecek şekilde; ve yetkili makamın bunun mümkün olmadığına karar verdiği yerde biyolojik çeşitliliğin yenilenmesi.

b. Diğerleri arasında biyolojik çeşitlilik kaybını alternatif bir konumda aynı veya uygun olan bir zamanda aynı veya diğer bir tür kullanım için diğer biyolojik çeşitlilik bileşenleri ile değiştirerek yenileme.

3. “Önemli” bir olumsuz etki aşağıdaki faktörler temelinde belirlenir:

(a) Uzun dönem veya kalıcı değişikliğin makul bir süre içerisinde doğal iyileşme ile düzeltilemeyecek olarak anlaşılması;

(b) Biyolojik çeşitliliğin bileşenlerini olumsuz yönde etkileyen kalitatif ve kantitatif değişikliklerin boyutu;

(c) Ürün ve hizmet sağlamak amacıyla biyolojik çeşitlilik bileşenlerinin yeteneklerinin azaltılması;

(d) Protokol bağlamında insan sağlığı üzerindeki herhangi bir olumsuz etkinin boyutu.

Madde
3
KAPSAM

1. İşbu Ek Protokol kökenlerini sınır ötesi harekette bulan genetik yapısı değiştirilmiş organizmalardan kaynaklanan hasar için geçerlidir. Atıfta bulunan genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar şunlardır:
 - (a) Gıda veya yem olarak doğrudan kullanım veya işlenmeye yönelik olanlar;
 - (b) Sınırlı kullanım ile sınırlandırılmış olanlar;
 - (c) Çevreye kasıtlı giriş için tasarlanmış olanlar.
2. Kasıtlı sınır ötesi hareketlerle ilgili olarak, işbu Ek Protokol yukarıdaki 1. Fıkrafta atıfta bulunan genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların herhangi bir yetkili kullanımından kaynaklanan hasar için geçerlidir.
3. İşbu Ek Protokol Protokolün 25. Maddesinde atıfta bulunulan yasa dışı sınır ötesi hareketlerden kaynaklanan hasarın yanı sıra Protokolün 17. Maddesinde atıfta bulunulan istemsiz sınır ötesi hareketlerden kaynaklanan hasar için de geçerlidir.
4. İşbu Ek Protokol yargı alanı sınır ötesi harekette yapılan Tarafın Ek Protokolünde yürürlüğe girdikten sonra başlayan genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların sınır ötesi bir hareketinden kaynaklanan hasar için geçerlidir.
5. İşbu Ek Protokol Tarafların ulusal yargı alanlarının sınırları dâhilindeki alanlarda meydana gelen hasar için geçerlidir.
6. Taraflar kendi ulusal yargı alanlarının sınırları dahilinde meydana gelen hasarı belirtmek için iç hukuklarında belirlenen kriterleri kullanabilirler.
7. İşbu Ek Protokolü uygulayan iç hukuk Taraf- olmayanlardaki genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların sınır ötesi hareketlerinden kaynaklanan hasar içinde geçerlidir.

Madde
4
NEDENSELLİK

İç hukuk uyarınca söz konusu hasar ve genetik yapısı değiştirilmiş organizma arasında nedensel bir bağlantı oluşturulacaktır.

Madde

5

KARŞI TEDBİRLER

1. Taraflar, herhangi bir hasarın vuku bulduğu, yetkili makamın ihtiyaç duyduğu hallerde aşağıdaki maddelerin yerine getirilmesi için görevlendirilmek üzere uygun operatör veya operatörleri hazır bulunduracaktır:

- (a) Yetkili makamın en kısa zamanda bilgilendirilmesi
- (b) Hasar tespiti
- (c) Uygun karşı tedbirlerin alınması

2. Yetkili makam:

- (a) Hasara sebebiyet veren operatörü tespit edecektir.
- (b) Hasarı değerlendirecektir ve;
- (c) Operatör tarafından alınması gerekli karşı tedbirleri belirleyecektir.

3. Biyogüvenlik Takas Mekanizması bünyesinde mevcut bilimsel bilgilerin zamanında müdahale önlemleri alınmadığı takdirde zarara neden olabilecek yeterli bir olasılık ön gördüğü hallerde, operatör bu zararı önleyecek gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

4. Operatörün gerekli tedbirleri uygulamada yetersiz kaldığı hallerde yetkili makamlar bu tedbirleri almakla yükümlüdür.

5. Yetkili makam, olası hasar değerlendirilmesi ve bu tür karşı tedbirlerin uygulanması esnasında doğacak masrafları operatörden tahsil etme hakkına sahiptir. Taraflar, operatörün maliyetleri ve masrafları yüklenmesinin gerek görülmediği diğer hususlarda kendi iç hukukuna başvurabilecektir.

6. Yetkili makam tarafından alınacak ve operatörün karşı önlemler almasını gerektirecek kararlar gerekçeli olmalıdır. Bu gibi kararlar operatörlere tebliğ edilecektir. İç hukuk, alınan bu tür kararların idari veya adli yönlerden incelenmesine fırsat sağlayacak şekilde olacaktır. Yetkili makam iç hukuk ile doğru orantılı olarak operatörü bu yasal yollar hakkında bilgilendirmekle yükümlüdür.

Bu tip yasal yollara başvurulması, yetkili makamlarca uygun görüldüğü hallerde gerekli karşı önlemlerin alınmasına, iç hukuk tarafından aksi belirtilmedikçe, engel teşkil etmez.

7. Yetkili makamlarca bu maddenin uygulanmasında, karşı önlemlerin belirlenmesi veya bu önlemlerin alınması esnasında uygun görüldüğü hallerde, Taraflar hâlihazırda bu karşı önlemlerin hukuki sorumluluklar kapsamında iç hukuk tarafından ele alınıp alınmadığına değerlendirebilir.

8. Karşı önlemler iç hukuka uygun olarak uygulanacaktır.

Madde

6

İSTİSNALAR

1. Taraflar kendi iç hukukları kapsamında aşağıdaki istisnalara yer verebilir:

(a) Doğal afet ya da mücbir sebepler ile;

(b) Savaş hali veya sivil kargaşa halleri.

2. Uygun görüldüğü hallerde taraflar diğer istisnalar veya hafifletici nedenler için kendi iç hukuklarından yararlanabilecektir.

Madde

7

SÜRE KISITLAMASI

Taraflar aşağıdaki hallerde iç hukuku esas alabilecektir:

(a) Karşı tedbirleri kapsayan eylemler de dahil olmak üzere nispi ve / veya mutlak zaman sınırları ile

(b) Süre kısıtlamasının uygulandığı dönemin başlangıcı.

Madde

8

FİNANSAL KISITLAMALAR

Taraflar karşı tedbirlerin uygulanması sırasında doğacak maliyet ve giderleri kapsayan finansal kısıtlamalar için iç hukuku esas alabilecektir.

Madde

9

RÜCU HAKKI

İşbu Ek Protokol, operatörün başka bir kişiye karşı kazanabileceği rücu ya da tazminat hakkını tahdit etmez veya kısıtlamaz.

Madde

10

FİNANSAL GÜVENCE

1. Taraflar finansal güvencenin sağlanabilmesi için iç hukuku esas alabilecektir.
2. Taraflar fıkra 1 altında belirtilen haklarını uluslararası kanunların getirdiği yükümlülük ve esaslar dâhilinde kullanacak olup aynı zamanda Protokol'ün son üç fıkrası da göz önünde bulunduracaktır.
3. Protokolün yürürlüğe girmesine müteakip yapılacak Taraflar Konferansının ilk görüşmesi kapsamında Sekretarya tarafından aşağıdaki başlıklar ele alınacaktır:
 - (a) Finansal güvenlik mekanizmalarının işleyişi,
 - (b) Gelişmekte olan ülkelerde bu mekanizmaların çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi ve,
 - (c) Finansal güvenliğin sağlanabilmesi için ilgili kurumların belirlenmesi.

Madde

11

ULUSLARARASI HUKUKA AYKIRI FİİLLER HALİNDE ÜLKELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Bu Ek Protokol, Devletlerin uluslararası hukuka aykırı fiiller içinde olması halinde, bu devletlerin uluslararası hukuka olan yükümlülüklerini ve sorumluluklarını etkilemeyecektir.

Madde

12

HUKUKİ SORUMLULUKLAR VE YÜRÜTME İLİŞKİSİ

1. Taraflar, zarara yönelik kendi iç hukuklarında yer alan kuralları ve prosedürleri uygulamakla yükümlüdür. Bu yükümlülükler ve bu Ek Protokol ile doğru orantılı olarak Taraflar uygun karşı önlemleri almakla yükümlüdür:

- (a) Mevcut iç hukukun, hukuki sorumluluk kapsamında uygun hallerde genel kurallar ve prosedürler de dahil olmak üzere uygulanması;
- (b) Bu amaç kapsamında hukuki sorumlulukların ve prosedürlerin uygulanması veya kapsamının geliştirilmesi
- (c) Her ikisinin de uygulanması veya geliştirilmesi.

2. Taraflar, Madde 2, fıkra 2(b)'de yer verilen meydana gelebilecek maddi veya manevi zararı karşılayacak uygun kuralları ve prosedürleri belirlemek amacıyla iç hukukta yer verilmiş hukuki sorumluluklarını temel alacaktır, bu kapsamda:

- (a) Hukuki sorumluluk kapsamında geçerli olan mevcut kuralların uygulanılmasına devam edilecektir,
- (b) Bu amaçla geliştirilmesi ve uygulanması veya aynı amaçla hukuki sorumluluğun uygulanmasının devamının sağlanması
- (c) Geliştirme ve uygulama veya bu ikisinin birlikte uygulanması.

3. Hukuki sorumluluk ve kanunların geliştirilmesi aşamasında, yukarıda fıkra 1 veya 2'nin (b) veya (c) alt fıkralarında bahsedilen konulara ek olarak Taraflar aşağıdaki hususları da ayrıca ele alacaktır:

- (a) Hasar;
- (b) Mutlak veya kusura dayalı sorumlulukları da kapsayan normlar;
- (c) Uygun hallerde sorumlulukların kanalize edilmesi,
- (d) Dava açma hakkı.

Madde

13

DEĞERLENDİRME VE GÖZDEN GEÇİRME

Protokolün yürürlüğe girmesine müteakip 5 yıl sonunda ve bunu takip eden her 5 yılda bir, Protokol Taraflarının katılımı ile gerçekleşecek bir konferansta Ek Protokol'ün geçerliliği taahhüt edilecek olup gerektiği hallerde bilgilerin yeniden değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme Ek Protokol'ün taraflarınca aksi belirtilmediği takdirde Protokol Madde 35'de yer alan değerlendirme ve gözden geçirme ölçütleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir. İlk değerlendirme Madde 10 ve 12nin etkinliğinin incelenmesini kapsayacaktır.

Madde

14

PROTOKOL TARAFLARININ TOPLANMASI AMACIYLA YAPILACAK TARAFLAR KONFERANSI

1. Anlaşmanın Madde 32, 2. Fıkrasında belirtildiği gibi Protokol Taraflarının toplanması amacıyla yapılacak Taraflar konferansı, bu ek protokolün Taraflarının görüşmesini de kapsar.
2. Protokolün Taraflarının toplanacağı, Taraflar Konferansı bu Ek Protokolün etkin uygulanmasının teşviki amacıyla Tarafların yetkisi dâhilinde değişikliklerin yapılmasına olanak sağlayacaktır. Protokol Madde 29, fıkra 4(a) ve (f) ile tanımlanmış görevler yerine getirilecek olup Ek Protokol üzerinde ihtiyaç duyulan değişiklikler yapılacaktır.

Madde

15

SEKRETARYA

Anlaşmanın 24. Maddesi uyarınca kurulmuş Sekretarya bu Ek Protokol'ün sekretaryası olarak görev yapacaktır.

Madde

16

SÖZLEŞME VE PROTOKOL İLİŞKİSİ

1. İşbu Ek Protokol, Protokol'ü tamamlayıcı nitelikte olup, Protokol'ü değiştirmez veya tashih etmez.
2. Protokol ve Anlaşma altında imzalanan işbu Ek Protokol, EK Protokol taraflarının haklarını ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir.
3. Aksi bu Ek Protokol metninde belirtilmedikçe, Anlaşma ve Protokol hükümlerine uygun olarak değişikliklerin yapılması koşuluyla geçerli olacaktır.

4. Yukarıda fıkra 3'e hâlel getirmeksizin, bu Ek Protokol, Taraflardan herhangi birinin uluslararası kanunlar ile belirlenmiş hakları ve yükümlülüklerini etkilemeyecektir.

Madde

17

İMZA

İşbu Ek Protokol 7 Mart 2011 – 6 Mart 2012 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler Merkezinde Protokol taraflarının imzasına açık kalacaktır.

Madde

18

YÜRÜRLÜĞE GİRME

1. İşbu Ek Protokol, Devletlerin veya Protokole taraf olan bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerinin onay, kabul, uygun bulma veya katılım belgesinin tevdi tarihinden sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girer.
2. Yukarıdaki 1. Fıkroda belirtildiği gibi **kırkıncı belgenin tevdi edilmesinden sonra**, Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlenmesinin kabul, onay veya erişim belgesini tevdi ettiği tarihten sonraki **doksanıncı günde** veya ilgili Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon kurumu için Protokolün yürürlüğe girdiği tarihte İşbu Ek Protokol bunu tasdik eden, kabul eden veya onaylayan ya da bunlara katılan bir Devlet veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlenmesi için yürürlüğe girecektir.
3. Yukarıdaki 1. ve 2. fıkraların amaçları doğrultusunda bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlenmesi tarafından tevdi edilen herhangi bir belge böyle bir örgütlenmenin üye Devletleri tarafından tevdi edilenlere ek olarak kabul edilmeyecektir.

Madde

18

ÇEKİNCELER

Bu Ek Protokole herhangi bir çekince konulamayacaktır.

Madde
20
ÇEKİLME

1. İşbu Ek Protokol taraflardan biri için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl sonra, herhangi bir zamanda söz konusu tarafça Müstevdaya gönderilecek yazılı bir bildirim ile geri çekilebilecektir.
2. Bu çekilmenin geçerli sayıldığı tarih, geri çekme bildiriminin Müstevda tarafına ulaşmasına müteakip bir yıl veya bildirimde belirtilecek daha ileri bir tarih olacaktır.
3. Madde 39 uyarınca işbu Protokol’u geri çeken taraflardan herhangi biri, aynı zamanda bu Ek Protokol’ü de geri çekmiş sayılır.

Madde
21
SAHİH METİN

İşbu Ek Protokol’ün Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri aynı derecede muteber olup, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

YUKARIDAKİ HUSUSLAR MUVACEHESİNDE, aşağıda imzası bulunanlar usulüne uygun şekilde yetkilendirilmiş olarak işbu Ek Protokolü imzalamışlardır.

15 Ekim 2010 tarihinde Nagoya’da akdedilmiştir.